

ULKOASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 10/2005 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2006

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 22 päivänä syyskuuta 2005 lähettänyt hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2006 (HE 119/2005 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan. Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla ulkoasiainvaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- budjettineuvos Arto Merimaa, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö Hannu Kyröläinen, osastopäällikkö Ritva Koukku-Ronde ja tarkastaja Outi Korkeala, ulkoasiainministeriö
- puheenjohtaja Gunvor Kronman, kehityspoliittinen toimikunta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Kehitysyhteistyömäärärahojen osuuden kehitys bruttokansantulosta

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hallituksen maaliskuussa 2005 tehdyssä kehyspäätöksessä kehitysyhteistyömäärärahoja leikattiin vuodelta 2007 viisi miljoonaa euroa, vuodelta 2008 reilut 50 miljoonaa euroa sekä vuodelta 2009 reilut 100 miljoonaa euroa ulkoasiainministeriön esitykseen verrattuna. Valiokunta huomauttaa lisäksi, että Suomen tulee osaltaan varautua köyhimpien maiden (38 HIPC-maata) velkojen mitätöinnistä tehtyjen päätösten aiheuttamiin lisämenoihin. Valiokunta korostaa, että Suomi on sitoutunut siihen, että velkojen mitätöinnillä ei heikennetä Maailmanpankin tai Vaikuttajahoston muuta toimintaa.

Käsiteltävänä olevan talousarvion mukaan kehitysyhteistyön määrärahat tulevat vastaamaan BKTL-ennusteiden mukaan noin 0,42 prosenttia BKTL:sta vuonna 2006, 0,43 prosenttia vuonna 2007 ja 0,46 prosenttia vuonna 2008 sekä 0,48 prosenttia vuonna 2009. Näiden tilastojen valossa vuonna 2010 vaadittaisiin siten noin 420 miljoonan euron lisäys, jotta asetettu 0,7 prosentin BKTL-osuus saavutettaisiin vuonna 2010. Valiokunta korostaa, että johdonmukaisen kehitysyhteistyön tulee olla pitkäjänteistä ja suunnitelmallista. Valiokunta toteaa, että nykyisellä talousarviolla ei luoda edellytyksiä ja riittävän uskottavaa pohjaa saavuttaa 0,7 prosentin BKTL-taso vuonna 2010.

Suomen ulkopoliitiikan on oltava uskottavaa myös kehityskysymyksissä. Valiokunta katsoo, että kehitysyhteistyössä tulee voida tehdä yli vaalikausien ajoittuvia maksatussuunnitelmia,

kuten muissakin keskeisissä ulko- ja turvallisuuspoliittisissa kysymyksissä, esimerkiksi puolustusvoimien jalkaväkimiinojen korvaavien järjestelmien hankintaa koskevassa päätöksessä 2009—2016. Valiokunta pitää tärkeänä, että kehitysyhteistyön määrärahojen osuuden kasvattaminen tavoiteaikataulun mukaisesti otetaan huomioon, kun vuosien 2007—2010 kehyksistä päätetään.

Valiokunta toteaa, että kehitysyhteistyömäärärahojen kasvattaminen edellyttää myös kehitysavun hallinnonin tehostamista ja kehittämistä sekä lisävoimavaroja, mikäli valtaosa määrärahoista kohdistuu kahdenväliseen kehitysapuun, kuten talousarviossa todetaan. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ulkoasiainministeriö on jo osittain ryhtynyt hallinnon kehittämispyrkimyksiin. Vaihtoehtoina kahdenvälisen avun hallinnon kehittämiseksi ovat valiokunnan saaman selvityksen mukaan monenkeskisen avun kasvattaminen tai suoran budjetin lisäminen. Valiokunta pitää tärkeänä, että kasvavien määrärahojen hallinnointi ja mahdollinen uudelleen kohdentaminen otetaan ajoissa huomioon ministeriön toiminta- ja talousarvioissa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kokonaisavun kasvaessa kohti 0,7 prosentin BKTL-tavoitetta myös köyhimpien maiden (LDC-maat) tuki kasvaa pitkäaikaisten yhteistyömaiden suhteellista rahoitusosuutta lisättäessä. Valiokunta toistaa kantansa, jonka mukaan Suomen tulisi lisätä kehitysapuaan vähiten kehittyneille maille 0,15 prosenttiin bruttokansantulosta.

Valiokunta katsoo, että uskottavan ja johdonmukaisen kehityspolitiikan tulee heijastua niin vuoden 2006 talousarviossa kuin tulevilla budjettiraameissa. Valiokunta korostaa, että hallituksen tulee toimia aktiivisesti niin, että 0,7 prosentin BKTL-osuuden saavuttaminen kehitysyhteistyömäärärahoissa vuoteen 2010 mennessä on myös käytännössä mahdollista.

Humanitaarinen apu

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomella on valmiutta ja resursseja osallistua katastrofien avustamiseen ilman maantieteellisiä tai muita rajoituksia. Valiokunta korostaa, että yleiseen katastrofiapuun tulisi varata riittävästi määrärahoja, esimerkiksi puskurirahaston muodossa, jotta katastrofeihin voitaisiin varautua nykyistä suunnitelmallisemmin.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että humanitaarinen apu luokitellaan talousarviossa ODA-kelpoisiin kehitysyhteistyömäärärahoihin. Talousarvion tekstin mukaan määrärahojen käyttö voi ainakin periaatteessa olla mahdollista myös ei-ODA-kelpoisiin kohteisiin. Valiokunta katsoo, että vastaisuudessa yleiseen katastrofiapuun tarkoitettuja varoja ei tulisi budjetoida kehitysyhteistyömomentille.

Siviilikriisinhallinnan rahoitus

Valiokunta on johdonmukaisesti korostanut (UaVL 6/2001 vp, UaVM 27/2002 vp, UaVM 17/2003 vp, UaVL 3/2004 vp), että siviilikriisinhallintaan osoitetut määrärahat eivät ole oikeassa suhteessa käytännön todellisiin tarpeisiin.

Vuoden 2006 talousarviossa esitetään siviilikriisinhallinnan rahoitukseen yhteensä 14,411 miljoonaa euroa. Valiokunta pitää myönteisenä, että siviilikriisinhallinnan voimavaroja on viime vuosina lisätty, mutta toteaa, että suhteessa sotilaalliseen kriisinhallintaan määrä on edelleen pieni. Määräraha on tarkoitettu ensisijaisesti siviilikriisinhallintaan ulkomailla osallistuvista suomalaisista asiantuntijoista aiheutuvien menojen kattamiseen. Määräraha on mitoitettu noin 100 henkilötyövuoden mukaisesti.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomessa kehitetään siviilikriisinhallinnan koulutusvalmiuksia, ja viittaa ihmisoikeuspolitiikkaa koskeneessa mietinnössään (UaVM 12/2004 vp) esitettyyn kantaan, että ihmisoikeusnäkökohdat ja naisnäkökulma tulee ottaa läpäisyperiaatteella mukaan siviilikriisinhallinnan valmennuksessa. Vain koulutusta lisäämällä voidaan järjestelmällisesti tunnistaa ja ottaa huomioon eri päätösten ja toimenpiteiden vaikutukset ihmisoikeuksien

toteutumiseen ja naisten ja tyttöjen asemaan eri tilanteissa. Valiokunta pitää tärkeänä, että siviilikriisinhallinnan koulutusta tarkastellaan pitkän aikavälin tarpeista lähtien ja poikkihallinnollisesti. Koulutuksen tulee tukea monipuolisesti Suomen osallistumisvalmiuksia siviilikriisinhallintaoperaatioihin.

Sisäasiainministeriö on vastannut vuoden 2003 alusta lakisääteisesti siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksista (rekrytointi, koulutus, materiaalituki). Toimintoja on rahoitettu ulkoasiainministeriön pääluokkaan kuuluvalta momentilta 24.99.25, koska sisäasiainministeriön kehikseen ei ole varattu vastaavia määrärahoja.

Valiokunta katsoo, että siviilikriisinhallinnalle on turvattava riittävät voimava-

rat vuoden 2006 talousarviossa. Valiokunta pitää tärkeänä, että sisäasiainministeriön kehikseen varataan riittävät resurssit siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksien ylläpidolle ja kehittämiselle.

Valiokunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin lisäresurssien myöntämiseksi siviilikriisinhallintaan vuoden 2006 maaliskuussa käytävissä kehysneuvotteluissa.

Lausunto

Lausuntonaan ulkoasiainvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 18 päivänä lokakuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Liisa Jaakonsaari /sd
vpj. Aulis Ranta-Muotio /kesk
jäs. Eva Biaudet /r
Antero Kekkonen /sd
Kimmo Kiljunen /sd
Johannes Koskinen /sd
Eero Lankia /kesk
Suvi Lindén /kok

Petri Neittaanmäki /kesk
Kalevi Olin /sd
Aila Paloniemi /kesk
Maija Perho /kok
Suvi-Anne Siimes /vas
Jari Vilén /kok
Ben Zyskowiec /kok
vjäs. Esko-Juhani Tennilä /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Raili Lahnalampi.